

Sammelband

49

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

Contenta hujus libri.

1. Ioban. Caselj ad Laurentium Scheurlum **Εἰς** **Πῦτος** sive de Magistro dicendis.
2. **Διχαστύρια**.
3. **Οἰατιύκωλα** περὶ ἐπιφορῶν προσηγοριῶν.
4. Ioban. Alberti ducis Megapolit. **ΛΑΥΔΑΤΙΟ**.
5. **Ἐλεεινὸν** ἔγγραψον sive de casu miserabili.
6. ad Mattheum Overbeckium **Διάβελλος**.
7. **Ἀκαδημαίεψος**.
8. Oratio consecrata memoriae Caroli ducis Megapol.
9. **Γαυδιον**.
10. Oratio Funebris scripta Andrea Mylio.
11. Oratio scripta religiosiss. viro Joanni Nivinio.
12. Scripta quaedam studiosis bonar. artium magno, **περὶ** profutura.
13. Quatuor epistolae ad Danielem Hofmannum.
14. Ad Cornelium Martinum Epistola.
15. **Καλενδα** Ianuaria.
16. Ad Clar. Virum Ioan. Keccium Epistola.
17. Ad Clar. Vir. D. D. Georgium Platen. D. Caspari **Schwartzkopf**. D. Gregorium Iulium D. D. **Danielem Engelbrecht** I. C.
18. Ad Andream Sancti & Cathar. Smedimian.
19. Ad Clar. & doctiss. Vir. Dn. Georg. Schöellers.
20. Ad Joachimum Goetzen Pro Consolatione **Epistola**.
- 21.

22. Johann. Caselij ad Clarm. & prudentiss. Consules
urbatis Göttingensis Epistola.
23. Epistola qua Bogesilas ex gratulaty.
24. Ad Henricum Julium à Witerbsheim
ex Elisabeth. à Lyppa sponsus.
25. Ad Ludolphum Klencken Epistola.
26. Ad Julium Jagman Epistola.
27. Ad Henricum Böelsium ex.
28. Ad Andream Chudium Epistola.
29. Ad Henningum Armisum Epistola.
30. Ad Orenum Guntberum Epistola.
31. Isaaci Casaubony ad Joan. Caseliu Epistola.
32. Joan. Caseli ad Philipp. II. Ducem Pomeraniae.
33. Ad Ernestum Volcomarium.
34. Ad Clar.^{um} Johan. Reccium Epistola ex.
35. Ad Ericum Clacium Epistola.
36. Ad Henningum V. D. Schulerburg Epistola.
37. Epistola qua gratulaty Dr. D. Henr. Dudenadio.
38. Epistola qua Theodoro Adamio gratulatur.
39. Ad Theodoricum Bahr Epistola.
40. Ad Henricum ~~Julium~~ Strubium Epistola.
41. Ad Adamum Lucsterium Epistola sua.

42. Johan. Caseli ad Joachimum Huldarium Sponsum Epistola.
 43. Epistola dua ad Arnoldum Engelbrecht et ad Christi-
 anum Stisser.
 44. Ad Conradum Horneium Epistola.
 45. Ad Christophorum Mylium Epistola.
 46. Epistola dua s. ad Christophorum Mylium altera ad
 M. Valentinum Mylium.
 47. Ad Magnific. Virum Wenerum König.
 48. Elogium Bartholdi Nidü.
 49. Ad Magnific. Dn. Christian Distelmerer gratulatio.
 50. Ad FRIED-HELDERICUM De salvo ad suos reditu.
 51. Tere Diacos Frid. Vlarici Nox. April. natal. 2.
 52. Ad Henningum V. D. Schulerburgem Angem Gratulatio.
 53. Honori Exequiarum Adami Crausen in Barckfeld.
 54. Ad Eobaldum Brümmerum.
 55. Ad Hildebrandum Giselenum Ruman Consolatio.
 56. Johannis Caseli Prooemium quod Explicationi libri de loqua-
 tate premisit.
 57. Johannis Caseli Prorectoris Academ. Juliae ad Graduum
 sine mensa communi convictores repositum.
 58. Johan. Caseli repositum in Sabbatis in Ademisti.
 De Eudgura vite mortalium. Et. inq. un.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

17/11/15 / 17/11/15 / 17/11/15 / 17/11/15 / 17/11/15 / 17/11/15 / 17/11/15 / 17/11/15 / 17/11/15 / 17/11/15

2.

IOAN. CASELII

P H T Ω P

SIVE

DE MAGISTRO DICENDI

Nobilis Gynasio ab Homroda.

Jwan' Euripides *καὶ ἄλλοι*

Quam norit artem quisque no-
strum, factitet.

HELMAESTADII
Excudebat Iacobus Lucius, Anno
clō lō IVC.

Ἴ τις ἐπισήμων, ὅγε θεσπίσιον κατ' ἀγῶνα,
 ἐν τε μάχη κρατερῇ πολὺ βέλτιον ἠνιοχέουσι:
 εἴ τις ἐπισήμων, ἐνὶ νηνεμίῃ ἐρατὴν ἤ
 νῆα κυβερνώη, δφνοῖς Ἴ ἐνὶ κύμασι πάντου.
 εἴ τις ἐπισήμων, κοσμοίη καὶ εἴχας ἀνδρῶν,
 νίκης τε γλυκερᾶς πολύευκτον κῦδ' ἄροισ.
 εἴ τις ἐπισήμων, φρήνη τ' ἐν πολυόλβω,
 ἐν τε διχομασίῃ, μήτε πόλιν ἐθύνη.
 ἦν δέ τις οὐ δεδάηκε, τέχνης τῆς δ' ἀγλαὸν ἔργον
 οὐδέ ποτ' ἐκτελέσει, οὐδ' ἠγήσεται πη ἄλλω.

Ἰωννῆς Ἰωννῆς

Ad

HELMSTADT
 Excusabat Jacobus Lascius Anno
 1560

Ad R.^{mum} & ill.^{mum} principem,
DN. HENRICVM IVLIVM,
ducem Brunsvig. & Lunæburg.

IOAN. CASELII
PROOEMIUM.

 I, quemadmodum non mole, sed bonitate gemma,
ita libri aestimarentur, multi prægrandes, aut lu-
cem adspicere non auderent, aut quasi quidam fu-
ni, Alpium instar in cælum sublatis, leui vento
dissipantur, ita & illi ex conspectu omnium subi-
to euanescerent. Pleriq; profectò sic occidunt. Quotus verò quisq;
lectorem inuenit? Inuitati speciosis inscriptionibus, tanquam
ad animi epulas, accurrimus: quibus vis odoratus integrior est,
ipsa graueolentia auertuntur statim: si labra admoueamus, auer-
samur, vt marcida, non dicam acerba vel amara, quibus interdù
locus est. Est autem spes nominis, quæ vanas naturas ad la-
bores inanes scribendi excitat: qui cum nullum tempus doctori-
bus tribuissent, sua deliramenta & somnia, vt quodq; se menti ob-
iicit, chartis illinunt, aut ex varijs scriptoribus nullo ordine, sine
iudicio, vera, falsa, culta, sordida, propria, aliena, comportant,
quasi nouum quisq; montem testaceum ante pedes exstruunt: nisi
chaë potius dicenda sint. Nec tamen ita aut inuidus sum, aut fa-
stidiosus, vt negem, aliquando prodire, quod vetustatem siue sa-
pientiam sapiat: fuisse scio, qui cum etiam fontes scientiæ posside-
derent,

derent, nihil maluerint scribere: quod etsi & ego hac aetate rectius
iudico, tamen ad scribendum quoque abreptus olim, interea ex alijs
omni vita discere nunquam desij, & eorum, quae accepissem ab
optimis, quaedam litteris consignavi. In hoc autem ita me semper
gessi, ut & neminem laeserim, nisi inscitiam: ac ne inscitiae patro-
nos quidem, ni ipsi ita existiment: & studia inuentutis, quod in
me fuit, consilio, & opera, recta via ad verum finem direxerim.
Qua de re nihil gloriosè dicam: in instituto tamen citra repre-
hensionem ambitiosè, omniq; contentione perseuerabo. De pluri-
bus necessarijs quaedam litteris consignare decreui, quae etsi forte
nec omnia, nec ut dignitas rei postulat, perficere potero: tamen
rem litterariam, quam ab alijs supinè negligi, ab alijs improbè
labefactari animaduverterim, meo loco fulciam, & cum in acade-
mia tua Iulia, tum alibi, si qui mea legere dignabuntur, non nihil
proficiam: & me plusculum praestitisse amici praedicant, nec ma-
leuolentia forte neget. In eo genere mearum lucubrationum est &
hoc pusillum de magistro dicendi opusculum: quo non equidem
pingo rhetora, qui nusquam sit, ut imperitiores iudicabunt, sed
cuiusmodi, etiamsi inuenire multis difficile sit, mihi, ut eius nego-
tij intelligenti, aut inuenire aut informare, non difficillimum.
Valet namq; & hic, quod magnificè scriptum in tragædia reli-
quit Sophocles: id deprehendi posse, quod inuestigetur: elabi, de
quo curam nemo suscipiat: τὸ ζητῆμα δὲ ποῦ, inquit Ἀλωτὸς ἐκ Φεύγει δὲ
ταῖς μελοῦραρον. Quod si hoc consilio utamur in muneribus acade-
micis tribuendis; habebimus scholas non paulo florentiores, si
non frequentia, de qua primo loco sollicitum esse non oportet; sed
bonitate: id est, iuuentute cum virtutis, tum bonarum discipli-
plinarum

narum re ipsa studiosa: qui educetur saluti dignitatiq; publicæ.
Sin eius generis consilia repudientur aut negligantur, nihil mi-
rum, si nullo aut per exiguo cum fructu, & sæpè cum malo ma-
gno tam publico quàm suo, adolefcētia frequētet academias: quod
olim ipsi & querantur & doleant. Volui autem hoc, quodcumq; est,
vt pleraq; mea cætera, apparere sub inclyto tuo nomine. Tibi es
nim & academia se ipsa debet, & quæ ad eam perficiendam exor-
nandamq; faciunt, debentur omnia, eiusdem secundo fundatori,
& conseruatori perpetuo: quæ, vt nauclero, grata esse non dubito,
vel quòd vtilitati publicæ destinata, vel quòd mea initiò de ali-
orum, deinceps etiam de tuo iudicio, esse aliquid, credidisti: nec
minus tamen, vt sint, etiam atq; etiam rogo. Probi enim & hoc
moris est, siue potius pietatis, vt omni animi cultu. principes pa-
triæ prosequamur: quod cum omnes deceat, tum maximè eos, qui
id præ cæteris intelligunt: me magis, quem perpetua benevolentia
semper fuisti complexus, & singularibus beneficijs tibi deuinctum
esse voluisti: in quorum ego primis habeo, quòd locum mihi in a-
cademia Iulia tribuisti. Pro tanto beneficio tibi hoc me debere
gratiæ profiteor, vt munus mihi creditum omni ratione
tuear: in quo studium meum neq; antè passus fui,
neq; deinceps desiderari patiar. Vale.

Helmaſtadio ex acad. Iul.

Kalend. Mart.

cl. l. IVC.

A 3

ARTIS

ARTIS DICENDI
STUDIOSIS ADOLESCENTIBVS
IN ACAD. IVL.

DE doctrina & virtute Hardeuici Smidestedy
audietis propediem unum de collegis, qui multis an-
nis ex quotidiana eius consuetudine ipsum intimè co-
gnouerat: & ipse hominis pereruditi multis nomini-
bus mihi cari, animi dotes, quo loco commodius vi-
debitur, absq; inuidia predicabo. Is quoniam ante
mensē in patria rebus humanis exemptus est, mea nunc partes cum-
primis sunt, videre, ne eloquentiae studium prorsus iaceat. Namq; & hoc
ab initio in me suscepi, ut qui primo loco disciplinam politicam doce-
rem, de arte etiam dicendi è veteribus magistris deprompta quadam
traderem. Neq; hoc prorsus à me neglectum fuit: iam quando opera
mea magis requiritur, siue potius flagitatur, elementa artis integrè
docebo, qua fide & diligentia nos facere par est: nec studiosis dicendi
singulis deero, si qui consilium meum requirent. Refert non parum,
quomodo unusquisq;, quae omnibus proponuntur, iis sibi utatur. Est e-
nim ingeniorum diuersitas: alia aliis aetas, profectus, animus, finis. Nec
deero vniuersis, quando ita opus esse video: iamq; in usus vestros tria
ἔργα ἀμύμων meditatus, primum eorum perfeci. Is ΠΗΤΩΡ est: siue
quibus artibus magistrum dicendi eruditum esse oporteat. Sequetur
ΦΙΛΟΡΡΗΤΩΡ: in quo studiose iuuentuti ostendam, quemadmodum
à carceribus per directum spaciū ad metam eloquentiae perueniant.
Tertius erit ΕΡΜΗΝΕΥΣ, siue de recta ratione interpretandi, & cum
certo fructu legendi bonos scriptores: quando eos nouo quodam & per-
inepto studio obscurari magis, quàm illustrari à multis intelligo. Ae-
quum erat, ut minus docti in his rebus nostram auctoritatem sequerentur,
& nos consulerent, cum ipsi, tum adolescentes. Sed cum ex illis
nonnulli falsa doctrinae persuasione inflati, & priscos sapientes, & nos,
qui eorum vestigiis religiosè insistimus, ludibrio habeant, & pueri pra-
iudiciis

iudiciis illorum infelici opera imbuti, ad nos plerique veniant, idcirco nos in arenam descendere & cum larvis inscitiae luctari oportet, ut vos & posteritatem, quantum in nobis est, & pati potestis, ab ingrudente barbarie subimperium veritatis vindicemus. Nisi autem ad reipub. salutem pertinere iudicarem, profecto hac aetate tantum laborem mihi subcundum non putarem, ut nihil dicam de odiis & calumniis, quae parata sunt de aliis bene merentibus: atque illud suo loco demonstratum à me fuit non raro, & denuo demonstrabitur, quoties opus esse animadvertam. Foret autem è re vestra, & esset omnino negotium facilius, si nobis permitteretur de litteris & philosophia iudicium, qui in ijs omnem aetatem viximus, nec alij doctis suffragia praeberent, viri in suo quisque discipline genere, forte, nec enim nego, versati, memores dicti, quod Apelles edidit, cum sutoris censuram de crepida non iniquo animo ferret, sed grato prorsus acciperet. Qui de quacunque parte litterarum non è scientia, sed ex opinione sua iudicant, valde errant: qui sibi inscitiae conscij, tamen inscitiae adstipulantur & tam iniquae causae patrocinium suscipiunt, non ratione, qui enim? sed contentione & vi, ut ipsi, exemplo veterum sophistarum, in parte tyrannidis litterariae haereant; eorum nemo, nec viri boni apud viros bonos, nec docti nomen in praetorio sapientiae tueri poterit. De eloquentia autem me rectè audietis, & tuto vestroque cum fructu sequemini. Non enim vos vana spe lactabo, nec spectrum pro re ipsa vobis offeram: sed de laboribus, quos exhaustiatis, verba faciam, & quemadmodum illos tolcretis, docebo. Valete.

P. P. Helmaſtadij in ac. Iul. Non. Sept.

clb lb VC.

IOAN.

IOAN. CASELII

PHILOSOPHVS

SIVE

DE MAGISTRO DICENDI.

Rosectus in patriam fuerat, vacationum diebus, HARDEVICVS, vir disertus, qui plures annos apud nos artem dicendi diligenter, nec vulgari modo docuerat. Id ille iter de more, non tam animi, quam valetudinis gratia, susceperat. Ingrauescentem enim viri ætatem alius ex alio morbus, ex breuibus interuallis tētabat. Quo tempore reditus eius appropinquabat, non quidem decubuisse, sed repente extinctum cognouimus. Eo amici & collegæ casu mirè affectus fui, & grauius conturbatus: credo item alij, vt est ab homine non alienum, ac præterea humanitatis nostræ. Tamen ratus, nihil eiusmodi in animum ita profundè debere admitti, vt cursum officij impediat aut retardet, vel infringat minuatue cogitationem de vtilitate publica, ne quid in hac parte
iuuen-

SIVE DE MAGISTRO DICENDI

iuuentus eloquentiæ studiosa desideraret, statim
consilium cepi de quibusdam publicè tradendis,
quæ ad eam rem potissimū pertinere iudicarem:
idq; amicis facilè probaui, & à nemine cum cau-
sa reprehendi posse intelligo. Quam enim mihi
disciplinam potissimū sumpsi, nec tam aliorum
suasum, & vix aliquo tamen dehortante, (nam si
quis me ab ea deterrere visus fuit, eum non audi-
endum censui, cum confirmarer à melioribus) sed
natura quasi ducente, amaui, & quantum per te-
nuitatem ingenij, diligētia mediocri potui, exco-
lui; eandem publica auctoritate primū in aca-
demia Rostochiensī, omni fide, & quanto maxi-
mo studio, docui, & si non solus, certe primo lo-
co propagaui: quod cum nec ita magnum sit, vere
dictum, arroganter dictum videri non debet:
eam studiorum sapientiæ partem, quæ aliud ab a-
ctiōe, aliud à ciuili societate nomen habet, cuius
appendix, siue instrumentum est dicendi facultas,
ita vt vel ab ea separari non debeat, vel certe illa
hac carere nullo modo possit. Easde hie mihi par-
tes imposuit sapientissimus item princeps, HEN-
RICVS IVLIVS, easq; sextum iam annum, tum
B docens,

docens, tum scribens, tum consulens sustineo: si quis aut me audire, aut mea legere, aut meam sententiam exquirere voluit. Familiares enim fortè inuitare possumus, cogere neminem possumus, nec fortasse debemus. Fuere tamen, qui ob mediocrem profectum mihi gratias agerent: & fuerant antè, qui retulerint. Ideò tantum dico, vt à tam nobili instituto, quod nec subitos honores, nec amplas diuitias, sed multo ampliora & in publicam salutem redundantia, pollicetur, adolentes, fortunati præsertim, nec seruietes necessitati, (horum enim est alia ratio, & ijs ignosci debere videatur, quando suis compendijs cōsulunt) amoueri se nequaquam patiantur, per eos, qui hanc sapientiam quòd non attigerunt, despectui arroganter habent, & malitiosè calumniantur. Hoc autem loco ferè perpetuus fui in ijs explicandis, quæ ad vitam, & mores, & ciuilem societatem rectè constituendam, vel tuendam, vel emendandam pertinent. Primum enim hoc, & maximum. Est enim politica architectonica, cæterarum omnium & princeps & magistra. Quo verbo veteres vsi fuere, cum aliud non inuenirent, quo notentur,

SIVE DE MAGISTRO DICENDI

tentur, quæ ea comprehendit, constituit & conseruat, videlicet, quodammodo omnia, quæ ad societatem ciuilem, benè beatèq; degendam pertinent. Non enim eloquentia sua vi, vt quibusdam visum fuit, aut loqui placuit, sed politica, eloquentiæ opera siue ministerio, homines in vnum cœtum colligit, vrbis pomœria designat, ordines in repub. distribuit, magistratus constituit, artes finibus suis determinat, leges æquas & idoneas, atq; hoc nomine salutare præscribit, educationi ciuium cōsulit, omnia vitæ necessaria dispicit, nec eius ornamenta negligit: & ipsa ciuitatem aduersus hostiles impetus armis & consilijs munit, neq; non rei militaris primam curam gerit, & imperatoriam denique, & quæcunq; sub ea continentur, in potestate respectuque suo habet, & gubernat. Qui igitur hæc, aut quæ in his sunt præcipua, vel alicuius momenti, tractat: nec ipsa tamen & huius generis cætera, in sola doctrina posita sunt. Errat enim & se multum ille fallit, qui disputandi acumine ea absolui credit, sed à natura primos ortus, à lōgo vsu perfectionem habent: doctrina tamen eorum partim & rectius & maturius

PHILOSOPHIA POLITICA

rius infinuantur, partim cum mirificè illa omnia confirmantur, tum incredibiliter augentur. Qui illa, inquam, tractat, hoc est, ad vitam tum intelligendam, tum rectè degendam, ad humanitatem, ad amorem patriæ, ad rempub. capeffendam aliquos informat; quin ea opera facile secundo loco, (primi enim non iniuria sunt, & summi, qui rebus gerendis in procuratione salutis publicæ perpetuò occupantur) de genere mortalium præclare mereatur, dubitare nemo potest. Hoc igitur, quod maius & prius, potissimum mei muneris dixi: nec alterum idcirco extenuare videri debeã: nec equidem in paruis habeo. Magnum enim profectò, nec refert, quàm longo interuallo ita nominetur, & vultu habituq; prioris ita simile est, vt multis illud ipsum esse, falsò tamen visum fuerit: nec idcirco dicendi rectam viam iuuentuti ostendere, paruum quis & contemnendum dixerit: nedum ipse ita sentiam. Si quis enim gesturo remp. studij aliquid in hac arte ponendum non censeat; equitem fræno, militem armis, gubernatorem clauo spoliare videatur. Non minus enim necessaria est dicendi facultas senatori, siue politi-

SIVE DE MAGISTRO DICENDI.

politico. Nec verò solum eloquentia opus est, vt si quid sit boni consilij, siue ad vnum, siue ad paucos disertè explices, sed etiam vt multis idem persuadeas. Semper enim tutius est, & in omnibus negotijs pace belloùe expediendis accommodatius, quod idem humanitatis, & hominum naturæ conuenientius, ratione res suas dirigere & constituere, quàm violentia. Nec est, qui ignoret, quantus sit orationis vsus in foro, ad causas iudicibus exponendas: quod est frequentissimum dicendi genus. Alterius nobilioris multò, adeòque primi, rarior hodie vsus, neq; tamen nullus, vbi exempla vitæ & consiliorum, in vtramq; partem concioni exponenda sunt. In tertio, cum siue res siue homines laude adficiuntur, vel vituperatione, etsi de oratoris dignitate agi videtur, cēsuram auditorum suo maximo periculo subeuntis, tamen & à vitijs omniq; improbitate deterrentur, & ad honeste agendum inflammantur siue incitantur: vt neque hoc genus dicendi in repub. omittere videatur. Quod autem ipse hisce annis inter docendum è Græcis rhetoribus non nisi pauca delibauit, satis me vestræ expectationi &

P H T Ω P

officio meo fecisse iudico. Etenim vobis in hoc spatio collega noster minime deerat, vt qui perpetuus in eo esset. Siue enim præcepta dicendi tradebat, siue luculentam orationem explicabat, vt, qui huic arti incumberent, quod arte perfectum esset, imitari possent: quod absq; ratione siue regula alius stulte & fere frustra conaretur: nec non cum sapius ex editiore loco cum laude orantem frequentes audiuiſtis. Nūc ab ipsius instituto non diuersum, sed à meo veteri consilio aliud cepi, ne studiosi dicendi quid in hac parte apud nos desiderarent. In academijs enim, quemadmodum animi informatio ante omnia perpetuò vrgeri, ita secundo loco sermonis cultura, nullo tempore omitteri debet. Solida igitur quædam dicendi elementa, & breuius & plenius proponam. Neque enim ita vtar breuitate, vt necessaria præteream: & explicabo præterea vberius, quæ succincte proponam: denique, quæ, quo ordine, & ex quibus magistris dicendi quæq; petatis, fideliter indicabo. Fieri enim neutiquam potest, vt omnia pertractemus, præsertim cum hæ operæ certo tempore mihi definiendæ videantur: & necesse est au-
dito-

SIVE DE MAGISTRO DICENDI.

ditorem, non solum quæ magister docuerit, meminisse, sed etiam quæ iusserit, sequi, perscrutantem artis doctorum præcepta, legentem, contemplantemq; orationes præstantium oratorum, sed deniq; exercentem in leuioribus negotijs, quem admodum ab illo præmonstratum fuerit, donec grauioribus par sit. Sed quæ vestræ in hoc studio partes sint, ex me deinceps quotidie audietis, nec non vobis ea de re *PHILORRHETORA* breui dabo: in præsentia dicam, cuiusmodi esse magistrum dicendi oporteat. Id vos scire, vobis non minus expedit, ne quis vestrum sibi ducem deligat, ignarum viae. Fieri enim non potest, quin, qui in errore vagetur ipse, nesciens, vbi oriatur sol, vbi occidat, vt est apud Græcum poëtam, comitem siue viatorem secum in eundem errorem inducat. Itaq; hic nunquam veniat, idq; illius vitio & inertia, quò apud animum constituerat. Ac primum, artium magistri improbi multa alijs pollicentur, & vias profitentur planas & breues, siue vt rem faciant, siue vt ad vulgus in precio sint, vel inciticia opera sua iactant ad imperitos: atq; hi sæpè discipulorum greges, vt pecudum, ducunt: quibus facile

P H T Ω P

cile persuadent, non de se, in quo iam vicerant, sed de illis ipsis: eos in primo dum tirocinio artem intelligere, artifices iam æquare, aut similia artificum facere, aut progressus fecisse miros, idq; nullo negotio, nec ita multis diebus. Insanus autem ille amor, quo quisq; se supra omnem modū, contrāq; rationem complectitur, facit, vt nostras laudes, siue ab adulatione confictas, siue à stultitia profectas, arrectis auribus auidè hauriamus, simulq; in intima præcordia dimittamus, ipsiq; nobis iuremus, nihil potuisse prædicari de nobis verius: & præcones illos, quamuis minimè inuidos, & satis disertos, tamen non nisi virtutum nostrarum vmbra sectatos, ipsas virtutes nequaquam oratione potuisse assequi, vt novos etiam earum illustratores præ hac insania, quam non absq; ratione Plato grauissimè accusat, interdum desideremus. Quod cum adultis eueniat non paucis, quid putemus fieri iuuentuti, quæ iam suapte natura magnos spiritus gerit? Sed hæc relinquam, ne promissi oblitus videar: ad ipsum negotium veniam: quæ ad cuiusq; artis perceptionem flagitantur, non nisi attingam: pertractabo, quæ huc proprie

SIVE DE MAGISTRO DICENDI.

priè pertinere intelligam. Ad vnāquamq; enim
eximiarum atque etiam mediocrium artium pa-
randam, multa opus sunt: ingenium, animus, stu-
dium, ætas, tempus, impensa, valetudo, magister,
& si qua horum similia, vel cum his coniuncta.
Quid enim natura aduersate geras? minus, quàm
si aduerso aluceo nates: quod qui temere tentet,
nec viribus, nec arte, nec vsu fretus, operam pri-
mum ille ludit, & postmodo lassus, brachijs cru-
ribusq; demissis, abreptus vortice, demergitur. Id
& in omnibus alijs, & in omni genere litterarum
ita se habet. Igitur si non eximia, mediocri saltem
natura sit: illius certa, huius spes aliqua est. Quid
proficias præterea, nisi & valde velis, quod agis, &
in eo non segniter labores? Quid aliena ætate?
Vbi enim certis studijs debita effluxerit, reliquā
in illis operam frustra ponimus vt plurimum.
Nam si ad laborem quasi quædam ingenij diuini-
tas accedat, tum aliquid præter consuetudinem
quoq; nascitur, singulare & diuinum. De tempo-
re item & sumptu, nemo dubitat, quin illo iusto
opus sit, hoc aliquo, siue de tuo depromas, siue ali-
unde habeas, & hoc siue opera aliqua tua, siue
C cuius-

P H T Ω P

cuiusquam munificentia. Cui autem valetudo tenuis, ei de vita primum cogitandum: ne, dum aliud appetit, amittat ipse se: sed tamen illius tuendæ ratio videri potest, nisi deplorata sit. Denique qui se absq; duce artem aliquam adeptos gloriantur, audimus multos: sed ijs tum res ipsa, tum ratio comunisue hominum natura, fidem derogat. Aut enim non sunt ij, quos se esse somniant, aut habuerunt indices, si non duces viæ: quorum opera, aut consilio vel excellentiam adepti sint, vel profecerint, quantum omninò profecerint. Eos autem infitari, non solum mendacis est, sed & ingrati. Poëtas exstitisse non nisi ad flatu quodam diuino, ipsis credere forte possumus: quod gloriatur cum primis Hesiodus: & eorum Pindarus de se in eandem sententiam supra modum magnificè, nec sine causa loquitur. Nos autem sine magistris, quicquid conabimur, siue in alijs, siue in hac dicendi arte, operam ludemus: nec ita multo post, cum laboris impensi nos pœnitebit, si ad rem peruentum sit, deridiculo erimus ingeniosis pueris, vel primis tironibus. Idem adeoq; multò magis ijs euenire necessum est, qui ineptis magistris

vfi

SIVE DE MAGISTRO DICENDI.

vsi fuerunt: quanto peius est deteriore in quacun-
que re magistro, quàm nullo fuisse vsum. Propo-
nam igitur vobis hic, non pseudodidascon: hoc
est, cum qui nomen magistri dicendi adeptus, nec
ipse tamen magistrũ dicendi, nec oratorem vide-
rit, vel audierit, vel legerit. Absq; ijs, quæ dixi, ad-
miniculis plerisq; mediocribus, quod illa, & simul
omnia & eximia, rarò cuiquã obueniunt, aut mi-
nus integra in perpetuum conseruantur, nemo
vnquam existit, nec orator, neq; magister dicēdi,
neq; in vlla arte præitans. Qui, quòd illis, quæ re-
censui, minus abundat, animo propterea ang-
tur, aut non nihil diuitioribus inuidet; is cū litem-
naturæ temerè intendat, nihilo meliorem condi-
tionē suã facit. Quæ quis benignitate Dei possidet,
quantula illa sint, boni consulat, & in quàm opti-
timos potest vsus, ipse conuertat. Illis igitur adiu-
mentis, partim à natura, partim à semet, partim ab
alijs instructus, qui ad eloquentiæ magisteriũ ad-
spiret, vt vtrũq; sermonem cognitum habeat, ne-
cessarium censeo. In prouerbiũ abiire duæ arcu-
læ auari Simonidis: diuersæ sunt ab ijs duæ arculæ
mufarum, multoq; nobiliores, de quibus litterarũ
cultores

P H T O P

cultores videre iubeo. De Latino vel populus in-
telligit: de Græco adseuerāt omnes docti, dissenti-
ente nemine: quin exstiterē, qui progressi in rerū
scientia, cum se Græca lingua carere absq; iactura
veritatis in plerisq; dubitationibus non posse ani-
maduerterent, eā tantū non vi & pertinacia, ætate
ab eiusmodi genere studij alieniore, omnē haufe-
rint. Sed Græcam linguam cōmendare modò mi-
hi propositū non est: quam per me proijciat licet,
qui scire minimū labore, aut in nulla scientia sibi
satis constare malit. Cum autem iuuentuti persua-
sum velim, Græcū sermonem nobis quāmaxi-
mè esse necessariū; simul finis meminisse volui, vt
cōstet, quantum quis operæ rectè impendat huic
studio, ne eo in re necessaria nimio, siue perpe-
tuo, maximè necessarijs & primum potissimumq;
propositis excidant. Id autem in multis rebus ac-
cidit, vt in minimis vel inhæreant ipsi, vel ab alijs
detineantur, qua ætate ad grauiora, siue ad finem
initio destinatum, esset transeundum. Suo enim
tempore & hic quodque fieri oportet, non minus
quā in colendis agris aliud arationi, aliud satio-
ni, sed cuiq; certum tempus tribuitur, vt messem
mature

SIVE DE MAGISTRO DICENDI

maturè facias. Siue vt qui esse aliquis olim in re militari velit, nec semper erit in palæstra, nec semper erit in tirocinio, sed aliquando transibit ad veteranos, vt tandem munus honestum in exercitu gerat. Illius autem modi talis mihi esse videatur ratio, ac si quis de longinquo itinere cogitans, in omnibus ad id fuscipiendum necessarijs occupetur, domi tamen in perpetuum ipse desideat. Romani olim à pueris Græcè discebant, tum propter litteras siue disciplinas Græcas, quibus se parabant ad rempub., tum quòd cum nulla gente tantum erat commercij, quantum cum Græcis hominibus. Illi igitur in perdiscenda perpoliendaque ea lingua non sine caussa laborabant. Quin & pluribus pòst sæculis, & quandiu Græci sermonis in Græcia alijsq; nationibus vulgò vsus fuit, ad finem vsque imperij Byzantini, in imperio occidentis, Græcam linguam negligi non oportuit: vt essent inter Christianas gentes tuta commercia, & aduersus communes hostes fœdera ferirentur. Eius rei gratia Carolus Magnus fortissimus, idemq; sapientissimus imperator, non dubito, quin passim in suo imperio, sed & Osnaburgæ doceri iussit Græ-

cas litteras, & ad omnem posteritatem propagari, constituto ibi amplissimo sacerdotum collegio, vnde & oratores, quoties in maximis negotijs legatio mittenda esset, sumerentur: vt ipsum diploma docet, cuius partem Ertuinus in chronica retulit, vt de hac cura liquidò posteris cōstaret. Neq; non respexit imperator ad optimarum artiū conseruationem, quas contineri Græcis potissimum monumentis non ignorabat. Euerfis deinde funditus rebus Græcis, sublata fuit prior causa, manet altera: quam grauem iudicarunt, veramq; semper Italia, Gallia, Germania. Namq; à centum quinquaginta fere annis nobilissimæ orbis vniuersi nationes in Græcæ linguæ studium maiore omninò studio incubuerunt; quàm vnquam antea, nisi quod olim Italia id egit impensissime, vt suprà indicaui. Præterea vt minore negotio, maiore felicitate, Græcas disciplinas & elegantiam vitæ ad nos transferremus: fuerunt Græcorum monumentorum artis typographicæ beneficio descripta exempla, quot millia omnibus sæculis ab omnibus librarijs scripta fuisse, nescio an quis possit suspicari, nedum ausit affirmare: de ijs scriptoribus,

SIVE DE MAGISTRO DICENDI.

ptoribus, qui hodiè extant, loquor: & exprimuntur hodiè, vtinam Aldina diligentia & constantia. Sed non desint typographi, si nobis in docendo discendoq; cōstaremus, vt ab auis nostris factum fuit. Nec facillima res est, nec difficillima: nec cuius operæ quem vnquam pœnituit, nisi qui eam abiecerit, aut in non suum finem contulerit. Pœnitere enim eū necesse est, qui non perficiat, quod instituit, aut non vtatur eo, quod sibi labore comparauit. Græcè autem quis minore negotio intelliget, quàm loquatur, aut etiam scribat. Illud omnibus necessarium, qui ipsi audire malūt veteres sapientes, quàm cum ijs per interpretem agere, nec semper doctum, & aliquādo vel supinum vel dubiæ fidei: hoc ne opus quidem, quod nec periculo vacare censebit, qui existimationis suæ rationem habeat, cum nihil sit difficilius, in qua lingua semper sumus hospites: quin disertum esse in materna, non iniuria difficile iudicatur: quod studiū, & magnæ operæ est, nec parui temporis. Proindè qui & falsò præ se ferunt tantam vtriusq; sermonis peritiam, & qui quasi quosdam Græcos ingenij partus enituntur, vtrosq; rideo: sed alios magis,

gis, qui adolescentiam in eo exercent, quod ipsi ignorant: nec tamen non magnifacio, quæ ea lingua litteris prodiderunt, Budæus in Gallia, apud nos Camerarius: & cum voluptate lego, quæ Athenarum quasi antistites, Henricus Stephanus, & Laurentius Rhodoman ediderunt. Non reprehendo, si quis sapientiæ studium hac quoq; facultate ornauit, quod paucis cōtingit, nec hoc sæculo multis videtur expetendum. Etsi de utroq; sermone in promptu alia habeo: tamen alteri occasione referuabo: neutrum negligendum ostendi. Sed sola lingua, siue verbis litterarum cultor contentus haud erit. Quid enim arculæ vel inanes, uel auro gemmisq; plenæ, è quibus nihil mihi depromere liceat? At hoc volenti in procliui est: cùm cuique nostrum, tum verò decet versantem in litteris, inde aliquid doctrinæ petere elegantis & bonæ. Nō leuiter verò etiam tinctum oportet esse studijs sapientiæ, qui nobilem aliquam artem siue facultatem sibi parare in animo habeat: ac si quis docendi munus, in academia præsertim, absque aliqua philosophia ambit, nimium profectò impudens, nec repulsa solum, sed etiam odio dignus est: non solum,

SIVE DE MAGISTRO DICENDI.

solùm , quòd cum se profiteatur , qui non sit , sed multo magis , quod neq; bonum iuventutis , neq; dignitatem publicam respicit , cum alios ille rectè docere , ordinem verò hunc ornare , nequaquam possit . Immò discipulum artis dicendi in studio sapientiæ versatum antè nonnihil esse oportet , ne ad eam , illotis , vt aiunt , manibus accedat : & veteres dicendi magistros in dicendo non exercuisse tirones antè , quàm nonnihil de philosophia degustassent , ipse magister artis Theon asserit , & hoc nos quoq; in fronte suorum præceptorum sequi iubet . Cuius igitur modi ille magister rhetoricæ erit , qui prorsus hospes sit in studijs sapientiæ ? In ijs se esse profitebantur , quotquot erant & eximij oratores , & magistri dicendi bonæ notæ : nec ad hanc rem exemplo vnus alteriusq; prolato opus est , cum idem ad vnum omnes fecerint . Non iubeo tamen , vt totus non nisi philosophetur , etsi nihil melius : quòd aliud philosophus , aliud dicendi magister : sed qui philosophus esse & studia doctrinæ colere non vult in perpetuum , aut per vitæ institutum non potest , ac vel ad eloquentiam ipse , vel ad eius facultatis artem totus

D

conten-

contendit, eum ad lectionem & considerationem
 scriptorum, vtriusq; linguæ invito: cogam, si quid
 in ipsum iuris habeam. Quid enim alium doceat,
 cui ipsi lingua non sit familiaris? qui non multa
 bona, quorum vsus in dicendo esse aliquando
 possit, coaceruarit, & quasi ante pedes initio ex-
 struxerit? In primis volo, vt ad vnguem poëtam
 Græcum teneat. Sed hoc mihi explicandum vi-
 deo, ne me vel poëtam, vel poëtæ magistrum in-
 formare lector existimet. Namq; nemo secus sen-
 tit, quàm absq; Homero, nec esse magistrum poe-
 tices, nec poëtam fieri. Qui enim sine illo se poe-
 tam venditet, neminem esse existimo: quod si
 quis alterum aufit, perinde habeam, ac si sine fon-
 te perennitatem cisternula aquam haurienti ia-
 ctitet. Sed hoc minimum ex eo boni. Est enim
 vitæ hominum informator, tuba virtutis: vt alibi
 non minus verè, quàm magnificè prædicauimus:
 immò virtutis & præco diuinus, & bonæ fidei ma-
 gister: in quam sententiam multa quoq; apud Ba-
 siliū magnum legere est. In Homero enim, tam
 quæ bello, quàm quæ pace geruntur à mortali-
 bus, quasi in tabula videas: vt te geras vtroq; tem-
 pore,

SIVE DE MAGISTRO DICENDI

pore, facile discas: sed huius partis explicatio in alium referuetur locum. Eloquentiæ confert plurimum, cuius est velut Polycleti statua, quam artis illius cultori non minus rectè imitari licebat; quàm eiusdem scriptam regulam sequi. Siue enim aut hominem, aut rem ipsam laudare vel vituperare, tibi animus sit; id pluribus locis Homerus docet: siue regionem, urbem, montem, hortos, mare, amnes, fontes, res minimas, maximas, terram, cœlum describere coneris; nihil te talium Homerus desiderare patitur. Si quid suadere velis, aut dissuadere: si quem inflammare aut deterere: si consolari, si in officio retinere: si accusare, si tueri, quæ omnia sunt oratorum, Homerus paginam non habet, ex qua in hos & similes usus non aliquid petas. Nec de verbis hinc me quis loqui putet, quæ tamen quoquò te veritas, propria, perspicua, euidencia & luculenta sunt: res ipsæ tam variæ sunt, & argumenta solida, vt vix vllum genus orationis excogitare liceat, cuius in poeta exempla non inuenias. Hinc satis apparet, me nihil absurdi dicere: sed neq; noui aliquid dico. Difertè enim Quintilianus, & Dion Chrysostomus,
D 2 & Dio-

& Dionysius Halicarnassæus, studiosum artis dicendi cum aliis scriptores, tum Homerum ante omnes, ut & primum, & omnium principem, iubent cognoscere. Nosse profectò magistrum oportet, quæ disciplinæ suæ alumnum docere velit. Illi verò & de alijs agunt: mihi nominatim de hoc solo loqui, visum fuit. Nequaquam autem præterire debeo cæteros, qui vel orationes vel artem dicendi nobis reliquerunt. Namque & oratores & magistros dicendi futurus artis magister cognitos habere debet. De illis non nihil postea: de his prius accipite. Non equidem eum doctorem rhetoricæ velim, nec eo nomine appellari mereatur, qui rhetorica vel deprauata, vel mutila didicerit, nec monumenta rhetorum præscorum magna diligentia cognouerit. Pauci sunt hodiè, qui vetustos dicendi magistros ipsi legerint. Aristotelem verò, qui omnes illos superavit, vel stultè prætereunt, vel superciliosè contemnunt. Illud supinæ cuiusdam negligentia est, hoc inscitia extremæ simul & arrogantia non ferenda. Verùm ij non solum non accipiunt, quæ aurea sunt, sed ænea, & ne vix quidem

SIVE DE MAGISTRO DICENDI

dem ænea, aureis anteponunt: immò sua esse aurea, illa nihil esse & falsa clamitant. Sunt autem pseudorhetores, & pseudologici, & pseudophilosophi eiusdem farinae, & fere iidem: sed nos de ijs agemus, qui rhetorica contaminant & mutilant. Artem pollicentur primariam, cuius pusillam particulam ipsi vix habent. Ut si quis domum magnificam vasis aureis, stragulis sericis, veste pretiosa, & omni denique supellectile spoliet, nec non tectum à fastigio deturbet, parietes plerosque deiciat, fundamenta è pluribus locis subuertat, atque hæc omnia aliò transferat, sed rudera fortè aliquid relinquat: ita quidam pseudorhetores artem nobilissimam tractarunt, ut de ea minus reliquum sit, quàm tunc erat, quo tempore eam cœperunt extruere Corax & Tisias. Hos enim primum aliquid ad eam materiæ collegisse accepimus: quos secuti alij atroxere plura, donec siue Isocrates, siue Aristoteles ei ædificio fastigium imposuit. Nam utriq; ea laus debetur, quod ille tot præstâtes viros arte sua feliciter imbuit, hic artē vniuersam monumentis litterarum primus omnium omnibus numeris perfectam

Etiam consignauit. Isocrates autem præceptane dī
 cēdilitteris prodiderit, qui id affirmaret, legi nemi-
 nem: artem eius nomine inscriptam memini me
 legere: ac fieri potest, vt familiarium alij aliud no-
 tatum scripto comprehenderint: cuiusmodi ta-
 men hodiē inde profectum nihil exstat. Nunc
 noui fabri, ad demoliendum nati, tropos ædifi-
 cant: quo ipso verbo quis euersionem artis notari
 non suspicetur? Tridui autem doctrina est, & tri-
 dui opus, quod ad illā amussim fabricentur. Non
 melius arte tam inertī quis loqui valeat, quā vel
 anus in villa ad operas rusticas, vel nauæ ad sen-
 tinam. Nam & hīc verborum colluies sine men-
 te, & clamores. Quanto elegantius puellæ, dum
 telam texunt, vel vestes acu pingunt, vel ad co-
 lum fila ducunt, fabellas absque arte inter se nar-
 rant? primum ipsæ ingeniosæ, delectu verborum
 habito, bono ordine, quærentes omnia, quæ ad
 fidem earum rerum facere videantur, quæ tamen
 res suo vitio, ne quidem apud maximē credulos
 fidem inueniant. Plus ex vnica eiusmodi fabella,
 quod ad discendum faciat, didiceris, quā ex om-
 ni ipsorum arte, siue myrothecijs, si qua habent:
 quod

SIVE DE MAGISTRO DICENDI.

quod neque vestrum cuiquam videbitur, si rem absq; præiudicio considerabitis. Non enim balama olent eiusmodi orationes, sed id foetent, quod elegantes aures repudiant. Habent enim faeces verborum, sordes sententiarum: nihil loquacius, nihil insulsius. In tali enim arte argumentum nullum, nulla fides, nusquam sales, nusquam ratio: immò ablegant alumnos suæ disciplinae ad logicen. Nec verò eam habent, nec, eam non esse directricem huius generis orationum, & hac neminem oratorum fuisse instructum, vident: nec opus fuisse, sed tantum quibusdam, quibus precario sumptis à dialecticis pro suis vterentur, & bono iure uti possent. Facebant igitur frivolae gerræ & ridiculae apinae: taceant in auditorijs cum publicis, tum priuatis magistri inscitiae & loquacitatis: nec alijs polliceantur, quæ ipsi non didicere: nec doceant, quæ postmodo dediscenda sint. Hoc nimirum est, spectra prodere pro rebus: quod in ludis puerilibus faciunt multi passim malè feriat magistri. Nec enim de omnibus me quis loqui existimet, cum & probos nouerim, qui officio in omnibus satisfaciant, & præclare mereantur.

antur de tenera ætate. Sed quos reprehendo, ij & omittunt, quæ docenda erant, & docent pueros, quibus imbuti, aut nunquam deinceps veras sententias amplectuntur, aut quas nugas acceperint, ceu mentis maculas eluere magno negotio cum iactura infeliciter positi temporis, & non paulominus annorum, plus etiam laboris porrò impendere rectis studijs, necesse habent. Ingenium enim siue mentem hominis, non absimilem tabulæ æneæ dixerim, cui quæ figuræ primùm vel leuiter insculptæ fuerint, eas eradere, vt vestigia nusquam appareant, supra modum difficile sit. Quod si cui durius dictum videatur; cum vase testaceo nouo, Latinum poëtam secuti, ingenium comparabimus, quod qua re initio infectum fuerit, eius odorem in perpetuum sæpè seruat, rarò vix tandem amittit. Quorundam ingenia ita tenacia sunt, vt ea rectius cum lana contenderis, quæ quo colore primùm imbuta fuerit, is nulla fullonia deinceps eluatur vnquam. Ita quoq; iudicant cum alij artifices, tum citharistæ. In disciplinam enim fidium prorsus rudes facilè accipiunt, inuiti alios, qui magistris ineptis antè vsi fuerint: ac nescio

scio

SIVE DE MAGISTRO DICENDI.

scio quis duplicari sibi mercedem eo nomine flagitavit, quod geminum in disciplina laborem sumeret, de docendi priorem, docendi alterum. Hinc apparet, & quantopere depravatores disciplinarum fugere & detestari, & quanta cura in illarum vnaquaque parare oporteat, qui artem, quam profitentur, & rectam & integram teneant. Nunc igitur tempus est, ut ea persequar, quibus cognitis, inter artis dicendi magistrum & eiusdem depravatores facilius discernamus. Ostendam autem, quæ sint artis summa & necessaria capita: quæ qui vel sinistre tradat, vel eorum aliqua, vel vnum prætereat, & ab arte excludendum censeat; ei in magistris dicendi locum esse negabimus, & iuventutem obtestabimur, ne illis operam dent, qui quasi quis ut res non vino aut oleo impleat, sed non nisi vento distendat, ita ipsi artis opinione familiares inflant, & à rei veritate inaniiores, quam acceperant, dimittunt: ut qui pro veris tradunt falsa incredibili cum arrogantia. Tradenda autem nimirum præcepta sunt de singulis rhetoricæ partibus: de quarum numero ita variatur, ut de re nulla sit, aut nullius momenti dissensio. Eas re-

E censere

PH T Ω P

cenſere puerile fateor: ſed hīc neceſſarium tamē.
Qui plures, quinq; faciunt. Sunt autem, inuentio
ſiue fides, elocutio ſiue dictio, ordo ſiue diſpoſi-
tio, memoria, & actio ſiue pronūciatio. Nulla non
earum partium præceptis eget: ſiquidem de qua-
cunq; re, quæ in vitā incurrat, præcepta dari que-
unt, vt videtur. Sed neque nulla eſſe videntur in-
procliui poſita, vt vel de ijs præcipere ſuperuaca-
neum ſit, vel præcipiendum breuiter, vel nutu in-
dicandum videatur. Orationem quidem quem-
admodum mente conceperis, ita omnem memi-
niſſe: nec non orationi, quā & in animo & in lin-
gua habeas, decoram actionem addere oportet.
Eorum enim alterutrum neglectū, omne oratoris
negotium dehoneſtat & euertit. Sed memoria à
natura eſt, & exercendo corroboratur: ab arte
aliquid habeat, non contenderim: hoc affirma-
rim, perpuſillum illud eſſe: ne dixerim, quā fa-
cilè futurum. Agere autem cum dignitate poteſt,
qui, quid quem quo loco deceat, videt, & voce
motuq; decorè vtitur: idq; ipſum vſu efficitur: de
quibus item præcipi pauca debent, exercitium ſe-
dulò & ſollicitè inſtitui. Nugas agunt: qui ſtudio
plures

SIVE DE MAGISTRO DICENDI.

plures paginas de utroque referciunt: præsertim, si de præcipuis partibus aut nihil, aut quæ ad rem parum faciant, doceant. Sola namq; per se nihil efficiunt: immò quamuis omni histrionica instructus, aut monstrosa memoria præditus, minimum oratoris habeat. Qui nobis artem dicendi perfectissimam reliquerunt, utriusque mentionem & ipsi faciunt, neq; tamen nisi de paucis moment: in quibus & hoc: in neutro multum præceptorum opus esse. Venio ad cæteras partes, quarum nulla non est necessaria, sed vna tamen præ alijs plus habet ponderis: quo magis in ea erat elaborandum. Duas, qui tenuiter artem persequuntur, non omittunt penitus, etsi neutram neque ipsi pertractant. Non potest enim non quisque videre, non esse confuse proponenda, quæ dicas: si quidquam intelligi ab auditore velis: & perplexe cum verbis, tum dispositione loquuntur, qui se intelligi suaque existimari nolunt. Sed hic ordo neque è subtiliore quapiam arte petendus est: nec cuiusque arbitrato confingi debet: quod si quis sine præceptis conetur,

E. 2 impin-

P H T Ω P

impingat haud dubiè sæpius. Idem de dictione
siue forma orationis statuendum, quæ nisi perspi-
cua, nisi florens, nisi apte composita, auditoribus
ingrata est, nec tolerabilis, nedum aude accipia-
tur, aut animos occupet. Quare de elocutione
plenè præcipi oportet. Sed quæ dixi capita, per se
accurate cognoscenda: tamen minuta sunt præ
vno, quod potissimum est, vt in hoc solo ars ipsa
verti videatur: id quod est de fide facienda, siue de
inueniendis omnibus, quæ propriè ad persuaden-
dum accommodata sint. Etsi enim cætera quoq;
hanc rem adiuuant, vel certè, nisi perfectionem
suam habeant, fidem omnem, vt magistri loquun-
tur, euertunt: tamen hoc caput rem ipsam conti-
net, vt ipsa artis definitio hinc potissimum pen-
deat. Demonstrari autem triplex fidei faciendæ
ratio ad hunc fermè modum potest. Tria omni-
nò in omni oratione conueniunt, vt oratio sit,
certè, vt habeatur. Nulla enim omnium haberi
ciuilis oratio potest: nisi sint, & negotium, & ora-
tor, & auditores: nec aliquid horum est, quin ali-
quid ad fidem faciendam aut omninò, aut nonni-
hil posse videatur. Est in oratore, si in eo sit aucto-
ritas,

SIVE DE MAGISTRO DICENDI.

ritas, siue si fide dignus habeatur: est in auditore, si causæ hic ipse faueat, aut aduersetur, prout oratori expediat: est in ipsa denique causâ, si rationibus bonis aut verisimilibus innitatur, aut inniti existimetur. Ne quis hæc breuius dicta, obscura causetur; non nihil hæc ipsa illustrare conabimur. Quod ergo ad oratorem; quæri solet, cum ne virum bonum esse iubeamus, ita vt qui vir bonus non sit, is inter oratores locum non inueniat. Neminem non decet esse virum bonum in ciuitate, quam ille cumq; artem, aut quodcunque genus vitæ colat: nec quidquam magis expediat, quàm idem hoc agi ab omnibus: neq; non legislator hoc præ cæteris omnibus omni studio urgeat. Sed vt pictor eximius, & mercator bonus sæpè est, qui nõ sit vir bonus, sic musicus, sic poëta, sic orator. Hi igitur absque virtute præstare in sua quisq; arte possunt: itemq; sine opinione virtutis, præter oratorem, omnes. Orator enim nisi fide dignus sit, omnibus argumentis & ornamentis orationis apud auditorem nihil egerit. Qui verò fide dignus habeatur, quem aut malum esse scias, aut bonum esse non suspiceris? Eius vt consuetudinem

SIVE DE M. DICENDI P. H. T. O. P.

dinem fugias, sic & iudicium & consilium facile contempnas & sæpè detesteris. Orator igitur, siue ille vir bonus sit, siue non sit; appareat omninò inter dicendum bonus: si sit, vt idem auditores intelligant, si non sit, vt auditoribus esse videatur: nec idcirco eum astutum & versipellem esse iubemus, & dolis alios circumuenire. Profectò enim qui hoc faciat, arte abutatur, vt sicarius gladio, cum armis aduersus hostes recte utamur. Id autem palam est, & fortunæ bonis & plerisque artibus, ipsi etiam bonis, abuti mortales: & esse eam cæterorum bonorum naturam omnium, præterquam virtutis & sapientiæ. Nec verò vir bonus vnquam talis orator erit, nedum talis orator vir bonus, etsi se talem omnibus artis coloribus pingat, idemque auditoribus denique persuadeat. Sed & in viro bono hoc, vt dixi, requiritur, vt, quando non nisi res bonas animo meditatus sit, nec nisi salutaria dicat; in omni oratione nihilominus eam animi morumque probitatem, non ostentet, (nihil enim ineptius: & quidnam rei magis aduersarium?) sed aperiat tamen auditoribus. Nisi enim dicentis
virtu-

SIVE DE MAGISTRO DICENDI

virtutem in memoria quasi que in conspectu habeant, minus eum sequentur: quod si etiam de ea dubitare incipient, nequaquam sequentur: at bonum virum, etiamsi ante crediderint, tamen si, cum negotium agitur, credant maximè: orator ille hac poenè sola ratione vicerit, quod fide dignus sit. Ad hoc verò duo prætereà pertinent: vnum, vt & prudens esse, alterum, vt benè quoque velle ijs putetur, ad quos res pertinet. Vtraque verò etiam esse, satius & rectius: sint tamen, siue non sint, planum & perspicuum fieri hoc quoque oratione oportet. Contra autem, in quo nihil consilij, aut parum benevolentia animusue erga nos non sincerus, ille nihil omnium nobis persuaserit: quin ab eius consilij & iudicij iam dudum abhorremus. Non obliuiscamur autem, & benevolentiam illam, & prudentiam, & reliquam virtutem vi orationis representari oportere. An verò hoc temerè & sine arte fieri quis arbitrabitur? Sin arte, præceptis hac in re non minus, quàm in cæteris, opus erit: id ipsum doctis dubium esse non potest, qui ea prodita ab optimis magistris dicendi cognita

gnitam habeamus: cuiusmodi ea esse oporteat, paulo inferius ostendemus. Sequitur, vt videamus, auditorne fidem aliquam siue persuadendi quandam rationem ipse in se habeat, quæ tamen excitetur ab oratore. Primum est, vt auditoris animum orator, vti diximus, occupet: alterum, vt eum in aliam atq; aliam formam fingat, quasi ceram: hoc est, alio atq; alio affectu imbuat. Hoc enim fieri, plurimum refert. Nec enim eodem modo existimamus de rebus, tristitia depressi, quo elati lætitia: aliter item, cum amore prosequimur, aliter cum odio habemus. Affectus auditoris, si cum oratore faciat, hic illi facilè, quod velit, persuaserit, ac persuasisse iam videri potest. Hoc autem modo in causa improba aduersus æquam cum iudice agere, astuti esse & calūniatoris, haud falsò quis dixerit. Itaq; & ex iudicijs benè constitutis talis ratio legibus & pœnis arcetur. Tamen in bona causa hac arte, quæ tùm malitiæ naturam exuit, & vir bonus vsurus esse videatur. Aequum enim censeatur, si iniuria affectus sis, indignitatem rei ostendere, & ad iustam indignationem concitare iudices & quosuis auditores. Deniq;

SIVE DE MAGISTRO DICENDI.

niq; rationes in medium allatæ orationem primo loco corroborant. Tum enim vi orationis credunt, vbi verum aut verisimile ostenderimus & quasi demonstraerimus, sumptis ijs, quæ ad persuadendum accommodata sunt in singulis rebus: quorum quædam omnibus dicendi generibus æquè communia sunt: quædam sunt suo generi propria, ita tamen vt, quoties opus sit, ijsdem principijs siue elementis, in cæteris generibus vti liceat, sæpe etiam oporteat. Tres ergo esse probandi siue persuadēdi vias, ex ijs perspicuum est, quæ diximus: tres autem esse, & artis esse ipsas, nemo nisi qui eloquentiam eiusq; omnem vim nesciat, neget. In arte igitur & suo loco, & quoad huc pertinent, & ad persuadendum faciunt, tradendæ omninò erunt. Hoc enim est suo loco agere, non alieno: alieno traduntur, quæ ad rem præsentem aut nihil aut parum pertinent, vt si quis huc trahat omnem ratiocinandi artem, aut omnem disciplinam de republica: multo magis, si quis hîc de natura rerum disputet. Nam qui iubent ea petere ex media logica, politica, aut alijs ab hac diuersis artibus & scientiis; primùm ipsi huius inceptæ

F

eptæ

eptæ sententiæ auctores tantarum disciplinarum
 plenos limpidosq; fontes non possident: præter-
 quam quòd, quæ orator meditatur, de affectibus,
 ea non adeò curæ sunt physico; etsi hic in cæteris
 naturæ accidētibus & animi perturbationes con-
 siderat, sed lōga alia ratione, & fine, non ad actio-
 nes, sed ad cognitionem directo. Perturbationum
 enim causas perscrutatur etiam intimas, & cūm
 in vniuersum omnium, tum singularum ex ipsis
 causis definitionem exstruit. Curæ autem esse o-
 portet & oratori, & primo informatori ciuitatis
 eiusq; deinceps gubernatori, cuius ille apparitor
 quidam primarius est. Demus tamen, dicendi stu-
 dioso esse occasionem illa cognoscendi è probis
 quarumque magistris: sæculo ei opus erit ante,
 quàm ad dicendum veniat. Nec enim est ita bre-
 uis, nec ita facilis, vt quidam somniant, ad sapi-
 entiam via: aut traiectus breuis de ripa inscitæ ad
 alteram scientiæ, vt impudentes aliqui & infelices
 portitores pollicentur. At esto quis tam admira-
 bilis & prorsus diuini ingenij adolescens, qui om-
 nem sapientiam paucis diebus hauriat, in cuius
 parte vna atq; altera sæpe quis omnem vitam per-
 uesti-

SIVE DE MAGISTRO DICENDI.

uestiganda transigit, vt multis adeò sæculis pauci in ea eximij, quasque pentathli oriantur, tamen præceptis eidem nouis opus erit, quibus erudiat, quæ hinc inde ex omni philosophia quomodo depromat, nec aliter, quàm conuenit, vsurpet in dicendo. Proinde rectè vidit ille vir vere magnus, qui subtilissima quæq; acie ingenij penetravit, quibus opus esset, omnia: nec eum temerè, vt ducem præstantissimum secuti fuere, & magistrorum dicendi principes, & ipsi in dicendo oratores: illi quòd se longe infra philosophiam positos intelligerent: hi, quod sine magistris vix quibus opus esset, omnia, nedum meliora accepissent. Vtriq; præterea & cætera, & hæc considerant. In perturbationibus tollendis siue sedandis non solum cuiusq; affectuum naturam penitus ignorare non oportet, sed cum primis scire, quomodo animi dispositi perturbatione quapiam afficiantur: deinde quos affectibus petant: denique quibus de causis, siue ob quas res. Exempli gratia de ira, quomodo affecti, iracundi sint: & quibus irasci homines soleant: & quarum rerum gratia. Sic auditorem ad iræ flammam concipiendam arte

P H T Ω P

præparabit, vt deinceps, quæ mereantur iustam indignationem, in tempore effundat. Ea omnia non nisi vel longus vsus vitæ, vel ars docuerit. Artem enim vicariam siue anticipatricem illius vsus animaduertimus. Quæ unum quemq; multis modis & longo tempore experiri, quæ tentare oportet, vt quam velis prudentiã, consequaris; ea ipsa explorata iam ab alijs, & sæpè aliquot sæculorum testimonio confirmata, & prorsus certa, cum discipulo citra inuidiam perliberaliter cõmunicat. Cæterum vt per omnem orationem orator ipse talis appareat, qualem diximus, idque per dicendi facultatẽ, siue ille re ipsa talis sit, siue non sit; multa cum scire de humanitate & beneuolentia, de prudentia, & consilijs, deniq; de omni officio oportet. Quæ cum vir bonus ad exponendum difertè non omnia in promptu habeat, nisi hoc loco didicerit; quid existimabimus de eo, cui de virtute vix vnquam quidquam in mentem veniat? Eruditur autem hic vnusquilibet, vt antè ostendimus, cum diximus oratorem esse sæpè numero, qui bonus vir non sit: etsi hoc quoq; non oblitum fuimus, ad neminem non pertinere, vt vir bonus esse studeat.

SIVE DE MAGISTRO DICENDI.

deat. Iam si hæc, quæ sunt oratoriæ appendices, arte comprehendendi oportet, quanto magis, quod primum omnium. De argumentis igitur potissimum & accuratissimè omnium docebit dicendi magister: exponet eorum formas, relinquet suas philosopho. Habet namque alium syllogismum & suum, aliam inductionem & suam, orator: quæ formæ etsi non sunt eius subtilitatis, tamen nequaquam negligendæ sunt, tum vt quantum potest, confirmet, quæ velit, tum vt infringat, quæ debet. Idem verò & locos ostendet, quibus maxime opus est: cōmunes eo dicti quod in omni genere dicendi exijs argumenta depromat orator. Non est, quod de utroq; logicen magistram adsciscat, quasiq; in rem præsentem ducat: cum illa de suo mutuum, siue dono dederit, quantū rhetoriæ opus sit. Nec proinde negamus, quo quis in illo campo sit exercitior, hoc futurum in dicendi campo siue meliorem siue expeditiorem. Sed tamen rhetorica suæ supellectili certum modum statuit, qua contenta sit. Est enim rhetoriæ liberalis quædam conditio, sed beneficiaria tamen. Nulla enim per se & fere omniū egens, mutuatur

partim à dialectica, partim à politica, tantum non omnia, quæ habet: vtrâq; ei cupidè gratificãte, atq; ita earũ supellectile in suos vsus relata absq; inuidia illarum, & sine contumelia cuiusquam, vtitur. Non exprobratur enim paupertas, quam nõ ignavia aut improbitas attulerit: & laudatur industria, qua quis sibi necessaria honestè comparat: eaquẽ minus inuidentur, quæ opera quadam nobis emimus. Non enim iniquum censetur, vt ad quorum nutus vsusq; viuimus, eorum fruamur & munificentia. Nec probus beneficiarius præter voluntatem domini quicquam ad se transferat: nec nisi improbus, quæ bonorum aliquis vel gratuito, vel merito suo acceperit, ijs quenquam spoliet spoliandumue censeat. Habere autem rhetoricã diximus certa quædam bona & à politica, accommodata iam ipsius vsibus. Etenim de quibus & ex quibus diceret, nisi regina illa ipsa suppeditaret? Quæ sint, in arte ostendi debet: nec non eadem tradi disertè & liberaliter: non omnis transcribi huc politica, sed ex ea petita necessaria, hinc non ieiunè tamen explicari. Agit enim orator de vtilibus & perniciosis, de iustis & iniustis, de honestis & tur-

'SIVE DE MAGISTRO DICENDI.

& turpibus: deniq; de bonis & malis, & de utro-
rumque summa. Quare eorum naturam ignorare
penitus non debet. Debuerunt igitur exponi in
arte, quæ ipsi sunt necessaria, & quemadmodū ne-
cessaria. Non enim nisi ad persuadendum uti ve-
lit ijs, quibus utitur politicus ad agendum. Illum
vitæ humanæ rationem omnem tenere primum
oportet, & rerum, quibus illa regitur, aliquam
vmbra siue delineationem. Hoc est in proposi-
tionibus, quas non vulgus tenet imperitum, sed
plerique tamen mortalium, quos rerum usus eru-
dijt, pro bonis ratisq; habent. Triplex autem opi-
nionum differentia intelligitur: quædam in extre-
ma inscitia, & ab ea, sunt. Nemo est enim tam
nihili, & omnium rerum tam imperitus & indo-
ctus, quin sibi de ijs, quas dixi, rebus iudiciū vindi-
cet, quod incultorum hominum impurum bar-
barūq; esse necesse est. Proinde quotquot vel pri-
mum fari cæperunt, de illis ipsis, quæ in buccam
aut in cupiditatem veniunt, perplexè deblaterāt,
non modò falsa, sed alia atq; alia: cum de singulis,
ut pro tempore ipsis visum fuerit, aut commo-
dum sit, sentiunt. Ex eiusmodi principijs eloquen-
tiæ

P H T Ω P

tiæ maxime aduersantibus, ipsa minime conflatur: nec si quid inde nascetur, affectet, qui sapiat: quod etiam in inani verborum profusione maxime aduersabitur eloquentiæ. Iam si orator contra omnes etiam opes politicæ possideat siue in politicis primas teneat, quod de Nestore inficiari nemo potest, neque de M. Tullio quis velit: tamen illos sapientiæ thesauros ad auditores suos non recludat omnibus. Rudes enim cum sint auditores, capere sublimia illa subito, de quibus erudiri non possunt: nedum tantis tamque diuinis institutis statim assentiantur. Quæ enim quis mente non capit, ijs subscribere neutiquam velit: quin talia fastidimus, & ne in fraudem aliquam inducamur, metuimus. Cuiusmodi igitur doctrinæ genere opus sit, iam liquet: nec minus liquet, talia in arte minime prætereunda. Iam postquam diximus, cuiusmodi artem esse, & quibus præceptis refertam oporteat; ea omnia, ut primum requiri in arte demonstratum fuit, persecutos fuisse nobiles artis magistros, aut ingressos eam viam, dubium non est, qui omnem artem litteris complecti voluerunt. Horum primus est
Aristo.

SIVE DE MAGISTRO DICENDI.

Aristoteles, cuius, qui se magistros dicendi profiterentur, neminem puduit: quin auctorem optimum secuti, alij ipsius vestigijs sibi maximè insistendum putarunt, alij alia etiam plenius tradere feliciter conati fuerunt. Vtinam exstent, quæ in eo genere Theophrastus laboravit; nihil, opinor, desideraremus. Isocrates item siue artem ipse composuit, siue auditores suos illustres, quæ sequerentur quotidie, monuit, neq; quidquam eorum prætermisit, neque ab ijs diuersa tradidit: etsi plurimum studij in delectu verborum & compositione ponendum iudicauit, & ipse posuit: ausim asseuerare, è ciuili scientia siue doctrina de vita & moribus & de repub. multo plura deprompsisse. Id viri orationes non vno loco ostendunt: sed imprimis in ea id præ se fert, quam de permutatione inscripsit. In ea ipsa enim obtrectatoribus respondet: (nec enim inuidia optimis parcat, & facile inuenit, quod vel in summa virtute calumniatur) & demonstrat, quàm sanctè in dicendo se gesserit, & quemadmodum minus in plebeio forense genere, sed potissimum in primario deliberandi, versatus fuerit. Solebat autem ipse, quod etsi præter

G

ipsius

PHTOP

ipfius artem erat, quod vehementer tamen in eo,
& in omnibus probandum est, familiarium fuo-
rum animos recte viuendi præceptis, & ad res præ-
clare gerendas, non minore diligentia, quàm ad
eloquentiã informare. Id autem fecuti fuere ma-
gistri dicendi primæ notæ alij: in quibus Diony-
fius Halicarnaffeus & Libanius familiam ducunt.
Opera præcium faciant, nec minus præclare de iu-
uentute, quàm de repub. mereatur, fi eos imiten-
tur, quicunq; bonas litteras profitentur, & quam-
cūq; bonæ doctrinæ partem explicat. Nec, quem
dixi modo Dionyfium quidquam omnium, quæ
artis eſſe indicauimus, prætermiſſe, facile ſuſpi-
cari poſſumus, cum ex alijs viri monumentis, quæ
vindicata ab iniuria temporis, ad nos peruenerūt:
tum ex ijs, quibus artis aliquas partes, vt doctiſſi-
mo viro dignum fuit, illuſtrat, & in quibus acrem
& iuſtum oratorū ipſe cenſorem agit, & artis cul-
tores, nec minus ipſos oratores, mea ſententia e-
rudire poſſunt. Nullum eſt enim ſcribendi genus,
cuius ille rationem nō intelligat, & ſi eam perſcri-
bere conetur, non item diuinitus, cum profectu
& admiratione lectoris, aperiat. In latinis ſcripto-
ribus

SIVE DE MAGISTRO DICENDI.

ribus integram artem tradidere luculentè & feliciter Cicero, & Quintilianus, quos inscitiae arguere, amentiae non minoris est, quàm impudentiae. Non enim existimādum, oratorum principem artem suam non intellexisse. Quis enim ferat eum, qui Apellem ignarum fuisse dimensionum & colorum asserat? Nec, qui in omni vita nihil egerit, nisi artem inuestigarit, artis præceptorum neq; minimum neglexerit, in arte iuuentutem Romanam cum laude docuerit, in arte multos ipse perfecerit. Secundum eos in precio est Hermogenes, qui etsi quæ artis sunt, non æquè omnia persecutus fuit: (nec enim id ipsi fuerat propositum) tamen nobiles aliquot eius partes summo studio rimatur, & explicat non vulgari modo: & omninò ei, qui artem eiusque elementa iam perceperit, multum utilitatis adferre poterit: tiro ex eo non magnos fructus capiet. Nobilis porò ille Atheniensium orator Demetrius Phalereus, non nisi de elocutione scripsit: ex cuius tamen aureolo libello rationem compositionis & discrimina notarum dicendi rectè didicerimus. Theon autem & Aphthonius non nisi ra-

ADVERSUS PHITONEM
tionem exercendæ iuuentutis in dicendo nobis
reliquerunt: quæ præcepta si in manibus adole-
scentes habeant, relictis nugis omnia breui polli-
centium, operam minimè ludant. Superest Dio-
nysius Longinus, quem supra magistros dicendi
colloco. Quando enim suam de summo genere
dicendi sententiam ostendit, non solum ibi ora-
torum, sed omnis generis scriptorum subtilis &
acer, nec iniquus censor est, homo doctissimus,
& summi sinceriq; iudicij. De plærisq; veteribus
& primarijs dicendi magistris verborū feci, quan-
tum huic loco conuenire iudicauit: quorum qui
uestigijs ingressi, de arte aliqua tradiderunt, & for-
tè alicubi illustrarunt, suam & ipsi laudem me-
rentur: odium contra, qui à recta necessariaque
docendi ratione, tantis auctoribus spretis, abeunt,
nec à tritico, vt dicitur, ad glandes, sed ad famem,
immò ad inscitiam siue barbariem redeunt. Ri-
denda est talium arrogantia: sed detestanda per-
tinacia omnium, quotquot veris sententijs vete-
rum proiectis, per suas nugas à veritate, in qua-
cumq; disciplina, discendi cupidos nequiter ab-
ducunt. Nec mirum, si ipsi greges ducunt. Quid
enim

SIVE DE MAGISTRO DICENDI.

enim magis in promptu, quàm primæ ætati imponere grandibus promissis? & nouitas ipsa valens illicium est. Ex ijs igitur, quæ dixi, satis perspicitur, non cuiusmodi ego magistrum dicendi esse iubeam, sed cuiusmodi omninò esse debeat. Talis igitur demum ita rhetorica docere poterit, vt & iuuentutis linguam rectè formet, & dignitatem academicā tueatur, & ipse laudē reportet. Namque huic boni & intelligentes volent vltro, ac res deniq; ipsa pro eo loquetur. Præstabit verò idem præterea vnum atq; alterum: quæ hoc loco præterire non debui. Sub docendi autem munere continentur, siue sunt eius appēdices necessariae, vt veterum scripta interpretetur auditoribus: in quo se ita geret, vt non solùm Græca perspicuè, purè & eleganter latinè reddat: sed & tam in Græcis quàm in Latinis mōstret artificium: similia interdum depromat: historias temporum explicet, & scriptori lucem addat, vbicumque opus sit: caueat tamen sedulò, ne sæculum in minutissimis & perspicuis hæreat. Nec ego nunc eiusmodi dicendi magistrum, cuius quasi quædam prima lineamenta duximus, de insulsa nuperque nata in

Prælo, (doleo quòd Lutetiæ) interpretandi ratione monebo: quam per se fugiet & auersabitur: cum eruditus ipse inutilem esse, etiamsi mancipiorum sobolem erudias, intelligat. Brutum esse, non hominē, oportet, qui ipse per se non videat, cuiusmodi tales interpretes identidem inculcant. Alterum est, vt dicendi studiosum primum iusto tempore, nec adhuc balbutientem: deinde in puillis initio partibus, vt, qui statuariam discunt, primum vel membra totius, vel minutula quædam è cera effingunt: deniq; in genere, profectui ætatiq; accommodato, exerceat. In emendando id nimirum agendum, vt vitia notentur, quacumq; in parte sint: quod satis putem. Etenim sic emendare, vt perficias, non emendationis labor est, sed scriptionis labore maior: atque hoc creditus grauior. Nec verò à magistro requiram, vt orator sit: si sit, duobus nominibus mihi erit gratior: possit aliquid pangere, quod eloquentiam sapiat. Aliud enim est esse oratorem, aliud dicendi magistrum. Nec tamen, qui sæpè perorauerit, aut eiusmodi opera condiderit, quæ pueri suspiciant, magis orator erit, quàm architectus, qui villico domum
ædifi-

SIVE DE MAGISTRO DICENDI.

ædificarit: in quo fortasse ipsius villici, nec artem, nec industriam quis desideret: atq; hæc hæctenus. Exposui enim, quid super hac re sit mei consilij. Nec verò quis existimet, fabulam narrare me ex veteri sæculo, & hæc atq; huiusmodi pro somnijs habenda. Sic enim iudicant, qui bonis litteris non satis informati sunt, nec vnquam veras sententias ex alijs acceperunt: fortè quoque suspicabuntur, aut nunquam aut multis sæculis eiusmodi aliquem non exstitisse. Demersæ fuerant in tenebras multisiam sæculis elegantiores litteræ, siue omninò sepultæ: sed reuixerunt ab auorum memoria, siue à primo ortu artis typographicæ, siue à deleto orientis imperio, vt earum originem aliquanto altius repetamus. Semper aliquos si non ex ipsa arte, at vsu coluisse eloquentiæ studium, nec mihi dubium est: sed tum magis vigere cœpit, & rectius feliciusque tractari. Renata enim fuit vnâ cum litteris ars ipsa dicendi non minus in Gallia, quàm in Italia. Cum enim rex Franciscus primus, diuino consilio, regia liberalitate, fulciret rem litterariam; repente exortus fuit exercitus non discentium solùm, sed & do-

& docentium omne genus liberalium disciplina-
 rum. Artem autem hanc docebant rectè cum a-
 lij viri doctissimi, tum Adrianus Turnebus. Nec
 refert, vt fit, & Athenis acciderat: vbi cum maxi-
 me florere, tamquam in primo summoque or-
 bis terrarum domicilio, principes philosopho-
 rum, putidissimi simul & loquacissimi sophistæ
 non tam in arenam cum illis descendere non du-
 bitarunt, quàm imperitum vulgus & adolescen-
 tes inanibus promissis inescare, vt gloriam sibi &
 argentum inuenirent, ausi olim fuerunt: non re-
 ferre aio, etiamsi tum quoq; ex illo academiæ
 orbis fastigio, & huius artis & sublimiorum de-
 prauator prodijt. Conuictus enim inscitæ, coa-
 ctus idem fuit conticescere etiam decreto regio:
 ad quem modum compesci falsarum opinionum
 auctores oportet: & fieret, si id penes doctissimos
 staret, aut, penes quos potestas est, omnes hoc ne-
 gotium magis intelligerent. In Italia paulo ante
 nostram ætatem talis fuit dicendi magister Pata-
 uij, Lazarus Bonamicus: cui tum operam dede-
 runt Germani aliquot, quorum partim eloquen-
 tia præstantes rempub. gesserunt, partim artem
 domi

SIVE DE MAGISTRO DICENDI.

domi docuerunt: de quibus dicerem forte, nisi alio loco id diligenter à me factum meminissem. Aetate fuit non multo inferior, eodemq; , vt coniecturam facio, tempore docuerunt: sed docuit Florentiæ Petrus Victorius, neq; voce tantum artem explicauit, sed scriptis etiam propagauit: & supra omnes de arte artifq; studiosis meritus, rectè iudicatur. Primus enim Aristotelis de ea re libros emendatiores edidit, & iustis commentarijs illustrauit: quin nisi ille facem alijs prætulisset, in pluribus alij interpretes laborarent. Indicio est, quod quæ ille minus viderit, in ijs parùm ipsi vident. Nam exempla addere, partiri, laudo illa quidem, & alia: sed ea omnia facilia sunt: & in vniuersum facilius, digito intento in viam, reliquum omne iter perficere. Qui salutem nobis dedit, ei prima debetur gratia: neq; nulla ei, qui aliud beneficium dedit. Quam qui post Victorium quasi symbolam attulerunt; ea & nos fruemur, nec ipsis ingrati: etsi & hi non minus, quàm nos, illi debeant. Nec minore cum laude docuerunt eandem artem Patuij & Bononiæ vicissim, Franciscus Robertellus & Carolus Sigonius. Cum enim ille

H

Bono-

P H T Ω P

Bononiæ doceret, hic docebat Patauij: quando hic Bononiæ, ille Patauij: intermedio tamen tempore docebant ambo Patauij cum æmulatione fortè nimia, ne quid dicam de tantis viris acerbis. Sed summa ingenia humanum etiam aliquid interdum patiuntur. Vterque autem eorum egregius studiorum humanitatis cultor fuit, hic verò etiam singulari facundia præstare creditus: quam tamen eloquentiæ laudem alter non minus affectabat, adeoq; ipse cum audiui perorantem cum admiratione omnium, præcipuè, quòd actione valeret & memoria. Studebant cum primis Poloni Sigonio, apud quos prima est eloquentiæ laus: & præmijs ornantur in florentissimo regno, qui animum virtute & politica disciplina & facultate dicendi probè excoluerunt. Digna profectò disciplina cum primis ciue nobili, æmulaq; disciplinæ veterum, si Græciam contemplemur, & historiam vrbis memoria nobiscū repetamus. Romæ eodem tempore docuit M. Antonius Muræus, de cuius puro sermone & priscaæ notæ eloquentia multis verbis agere, nec audeo, quod haud pro meritò possum, non opus est, quod per se nò.

SIVE DE MAGISTRO DICENDI.

se nota res. Iacuerunt bonæ litteræ in Gallia, aut minus certè floruerunt, multis iam annis ob intestinos motus: quibus vtcumq; sedatis reuiuiscere ibidem non dubito: cuiusmodi quomodo se noua initia habeant, nos fugit. In Italia autem hodiè prouinciam litterariam princeps tenet Antonius Riccobonus, & fortè alij. Sed aliorum scripta ad nos hætenus non perueniunt: Riccobonus Patauij in florentissima omnium academia litteras humaniores, & cum his siue in illis ipsis oratoriam annos complures docet: quàm præclare, prædicarunt mihi sæpe iuuenes nostri, redeuntes ex Italia, quibus familiariter vsus fuerat. Est enim, vt ex ijs plæriq;, quos ante nominavi, Germanicæ nationi peramicus, in quo & ipsum litteris sæpe confirmaui, & à nostris, vt viri meritum est, studiose obseruatur. Idem verò, quæ ad hanc rem faciant, multa edidit, consentanea cum veterum præceptis, siue potius ex illis ipsis deprompta: immò à veteribus prodita, singulari diligentia illustrat pereruditus ingenij monumentis, quæ legere familiares meos iubeo, certos ex eo labore ipsis fructus pollicens: quos ad se redijisse aliqui ita prædi-

P H T Ω P

prædicarunt, vt se mihi gratiam debere, profite-
rentur. Non caruit autem, neq; superioribus sæ-
culis, cultu studiorum omnis generis doctrinæ
Germania: in qua cum hodie sint permultæ aca-
demiæ (numero enim nec Gallia, nec ipsi Italiae
cedit, quod hominum memoria, principum &
rerumpub. bono consilio & singulari munificen-
tia, non pauciores in ea cõditæ fuerunt, quàm an-
tea fuissent: vtinam bonitate primas æquarent no-
strarum vna atq; altera) nulla omnium ita iacet, vt
non in vna alteraue disciplina eximium aliquem
habeat, mediocres plerosque cæteros. Vt enim in
vnaqualibet aliquid & multũ sæpe desideretur; id
fieri vitio rerum humanarum iudicabimus: quas
consilio, qui prudentia & auctoritate & potentia
valent, subleuare possint: & eorum eæ partes sunt:
atq; item nostræ, aliquid boni consilij ad eam rem
depromere, & omni studio cauere, ne quis obfi-
stat vtilitati iuuentutis, & dignitati academicæ. Sed
de ijs, quæ sinistre vel negligenter in academijs fi-
unt, queri mihi non libet: etsi tantam rem ab a-
lijs non ita bona fide agi, magnopere dolendum
est: quod in academijs, siue in educatione iuuen-
tutis

SIVE DE MAGISTRO DICENDI.

tutis non minimam partem profectò salus reipub. vertitur. Quales enim, id est, quàm boni & docti ex academijs ad rerum tractationem veniunt; tam felix aut infelix est status publicus. Ut autem in alijs disciplinis alicubi eximios inuenias, ita neque nulli exstiterunt, qui arte dicendi nostram iuventutem præclare erudirent. Mediocres relinquam, quos tamen & ipsos paucos reperiri doleo, qui videlicet ipsi quoq; ad scopum collineant: duos prædicandos mihi puto præ cæteris. Etenim Ioachimus Camerarius, cui tamen ex hac arte summam laudem non tribuo. Erat enim non verbo sapiens, sed cum omni genere bonæ doctrinæ excelleret, tum primis virtutibus exemplo erat vniuerso ordini eruditorū, si quis in eius mores, vitam & consilia oculos conijceret. Sed hæc omnia non minus in ipsius ingenij monumētis elucent, & elucebunt, quamdiu erunt, & quocūq; in loco erunt litteræ. Quod dicendum erat, magnus hic Camerarius Lipsiæ, & Argentorati Ioannes Sturmius, pares ijs, quorum ante memini, artem dicendi diuinitus tradebant: etiam consignata litteris nobilia dicendi præcepta nobis reliquerunt:

runt: quibus vti adolescentes rectè posse iudico-
 Iam me puero tam Sturmij, quàm Camerarij no-
 men erat percelebre, cùm ob doctrinæ præstan-
 tiam, tum potissimùm ob dicendi facultatem co-
 piofam & illustrem. Ad hunc igitur quasi dicen-
 di magistrum, vt erat profectò princeps illius or-
 dinis, ex longinquis etiam terris multi conflue-
 bant: nec putabatur in Germania eloquentiæ stu-
 dio incumbere, qui Sturmium non audiisset:
 quòd non omninò falsò iudicatum creditumque
 fuit: principium & nomen idem dedit scholæ Ar-
 gentinensium, claramq, idoneo successori, quasi
 facem de manu in manum tradidit. Verùm de ijs,
 qui dicendi artem hodie in nostris academijs do-
 cent, dicere mihi animus non est. Videar enim
 fortasse, ceu delectum agere, si alios præteream,
 eos prædicem, quos ipse probem: id quod & ipsis
 inuidiosum sit & mihi. Dubitare enim neminem
 velim, & hodie esse illorū similes, tum alibi gen-
 tium, tum apud nos: nec verò mirum, si talium
 paucitas. Quotus enim quisque ad eam laudem
 contendit? nec ingenia fouentur cum delectu:
 denique præstantibus, aut gratia, aut iudicandi
 impe-

SIVE DE MAGISTRO DICENDI.

imperitia, aut prauo consilio anteferuntur artis rudes, loquaces, arrogantes. Non possum facere, quin hoc loco tangam alicubi introductam consuetudinem, non carpenti studio, sed vt errorem indicem, quem agnitum vitent, qui bono consilio, bono rei litterariæ, vti velint. In ordine philosophico, idq; aliqua æquitatis specie, & non indigna nobis beneuolentia, si quis cedat, proximum aut quemuis alterum in defuncti aut abeuntis locum surrogant, quem successor ille vix vtcumque tueri possit. Non enim qui philosophiæ magister est, continuo athleta talis fuerit in ludo sapientiæ, vt in omnibus eius partibus, etiam si nullam præterierit, præstet. Namque alius se ad physicen, alius ad oratoriam, alius ad poëticen, alius ad mathemata vel magis vel totum contulit: quin in vno excellere mediocribus ingenijs, quando talibus plæriq; sumus, magnum putem. Quare hæc ratio repudianda est. Perinde enim sit, ac si fabrum ferrarium, quis æs tractare iubeat, aut aurificem esse, quod quisque horum malleo vtatur, & alijs fortè id genus instrumentis. Quod ad me, quando & ante docui, & hoc tempore artem dicendi

cendi doceo ; nec nimium mihi arrogo , nec om-
 nia dissimulo ; nec censuram doctorum & elo-
 quentium extimesco. Nec enim minus , quàm e-
 gomet , mihi tribuent. Plura equidem in me desi-
 dero , quàm alij : nec fortè tamen erit , qui neget ,
 quod res ipsa testabitur : me in omnibus medio-
 criter fuisse versatum , quæ requisivi in ijs , qui se a-
 liquando magistros dicendi profiterentur. Quæ in
 quo sint ad vnum omnia eximia , eum ego ex om-
 nibus ad hoc munus deligam : qui omnium vel
 eorum alicuius in vniuersum expers sit , ei ego lo-
 cum docendi , si per me stet , in perpetuum occlu-
 dam , etiamsi ex me natus sit. Omnes enim , præ-
 fertim viri docti & iuuentutis , nostræ fidei credi-
 tæ , & dignitatis publicæ rationem habere debe-
 mus : & vtrique sincerè consulere , non nobis , nec
 vel carissimorum emolumentis cum iactura pu-
 blica. Qui secus sciens faciat. Sed dicet alius : nec
 vnquam perfectum oratorem Tullij , nec eiusmodi
 magistrum dicendi facile reperitum iri : nec for-
 te , quos recensui , in ijs præstitisse omnibus. Ego
 verò non eò primū gradum ostendo , vt in secun-
 do nihil dignitatis esse sentiam. Etenim in hoc
 forte

habent, cum alijs vltro cupide communicant. Illud an non ita fit, vt qui iter faciunt, si in conspectu urbem, ad quam cogitarunt, habent, celeriter pergant? siue, vt qui in spatio propiores metæ sunt, tum demum volant, ne palma excidant? an, vt auari nulla pecuniæ, ita illi nulla scientiæ copia satiatur? an quo plures ad limpidiore ex fonte sapientiæ riuulos deduxerunt, hoc illum vberiore esse, nec vlllo ingenio, industria, tempore, exhauriri posse intelligunt? Deniq;, qui in se diligentiam in discendo quacunque ætate desiderari patitur, is nullius doctrinæ: qui in docendo, nullius fidei semper habebitur: nec illam ab hac diuelli posse existimem. Hæc autem meditata sedulo, inuenta, ni fallor, rectè, perscripsi, non mei venditandi, sed publicæ vtilitatis gratia. Qui igitur se magistrum dicendi profiteri in animo habeat, ea sibi in tempore & omni studio paret, ne Arcas ad fides: qui autem absq; his hoc nobile magistrum ambiat, aut repulsam patietur, aut turpiter se dabit: quod tamē in malis minimū. Graue enim in reprehensionem & indignationem bonorū incurrere, sed longè grauissimū, iuuentutem prodi:

quod

SIVE DE MAGISTRO DICENDI.

quod fieri necesse est, si aut negligentur, aut male erudiatur. Possunt in hoc genere plurimum doctores academici: nec est aliquid rectius, quam ut in eo genere doctorum hominum valeat auctoritas. Nostræ porrò partes sunt, ut nec cōmodo, nec gratia, nec amicitia, nec propinquitate inducti, imi subsellij viros, id est, quos officium suum nunquam facturos prospicimus, ipsi accersamus, nec eruditionem falsa prædicatione cui affingamus, nec alijs in publicum malum cedendo suffragemur. Non magis enim hominem doctum, quam virum nobilem, mentiri aut adulari decet, cum neutrum in humili persona, ac ne in mediocri quidem mancipio feramus. Quin rogatus quisq; sententiam, non quid vel ipse optet, vel alius, quãuis vel amicus, vel potens velit, sed quod publice expediat, non minus, quam id momenti iuratus, quæ profore publice putet, constanter ex animo dicat. Turpe est fateri, sed verum tamen, secus sæpe passim fieri. Cū autem & ephoriam alicubi sint, quibus summa negotij academici ab ipsis naucleris credita sit, quin eam curã bona fide gerãt, dubitare nefas arbitror. Eorum enim honoris interest, ut ne quis

iustæ querelæ locus relinquatur, sed cum cætera omnia re-
ctè sint constituta, tum viri boni & bonæ doctrinæ copia
quisque in sua disciplina probè instructi, iuventutem doce-
ant. Spontè ipsi in re tanti momenti non peccabunt;
sed tamen sapientes & cauti in errorem induci possunt,
cum de sexcentis vix aliquis omnium disciplinarum di-
gnitatem & rationes intelligat: nec de arte dextrè iudi-
cet, nisi artifex. Quin siue pictorem quærimus, siue ar-
chitectum, etsi eorum opera in sensus cadunt, & à quili-
bet etiam de vulgo iudicari videntur: si artificum eorum a-
liquo nobis uti velimus, non proprio tamen iudicio nobis
standum esse remur: quin ex pluribus sciscitamus, quid cuiq;
videatur: potissimum habemus, ut clarus aliquis artifex au-
diatur, qui tamen invidia vacet. De moribus omnes censere
possunt, in quibus aliquid morum aut elegantia aut hone-
sti opinio, deq; ijs audire quemq; oportet, præter maleuo-
lentiam: de arte potest non nisi artifex, aut qui nouerit ple-
raq;, quæ artis sunt. Neq; nihili putabimus testimonium fa-
mæ publicæ: neq; rarò tamen & id ipsum vel à spectatore, vel
à posteris, vel ab artifice falsi conuincitur. De vno hoc mo-
nere præ alijs volui. Operæ precium enim iudico, ne ea in re
simus faciles, quæ ad salutem ex nobis ipsis natorum & commu-
nem pertinet. Etsi autem multa alia, ab hac consultatione non
aliena dispexeram: tamen libello finem siue modum impo-
nere visum fuit. Quicquid hoc est mei consilij, rectum esse
existimo, & satis probasse me arbitor: opto, ut aut hoc ipsi,
aut eo, quod melius sit, magisq; pro litteris & in rempub.
vtamur in academijs.

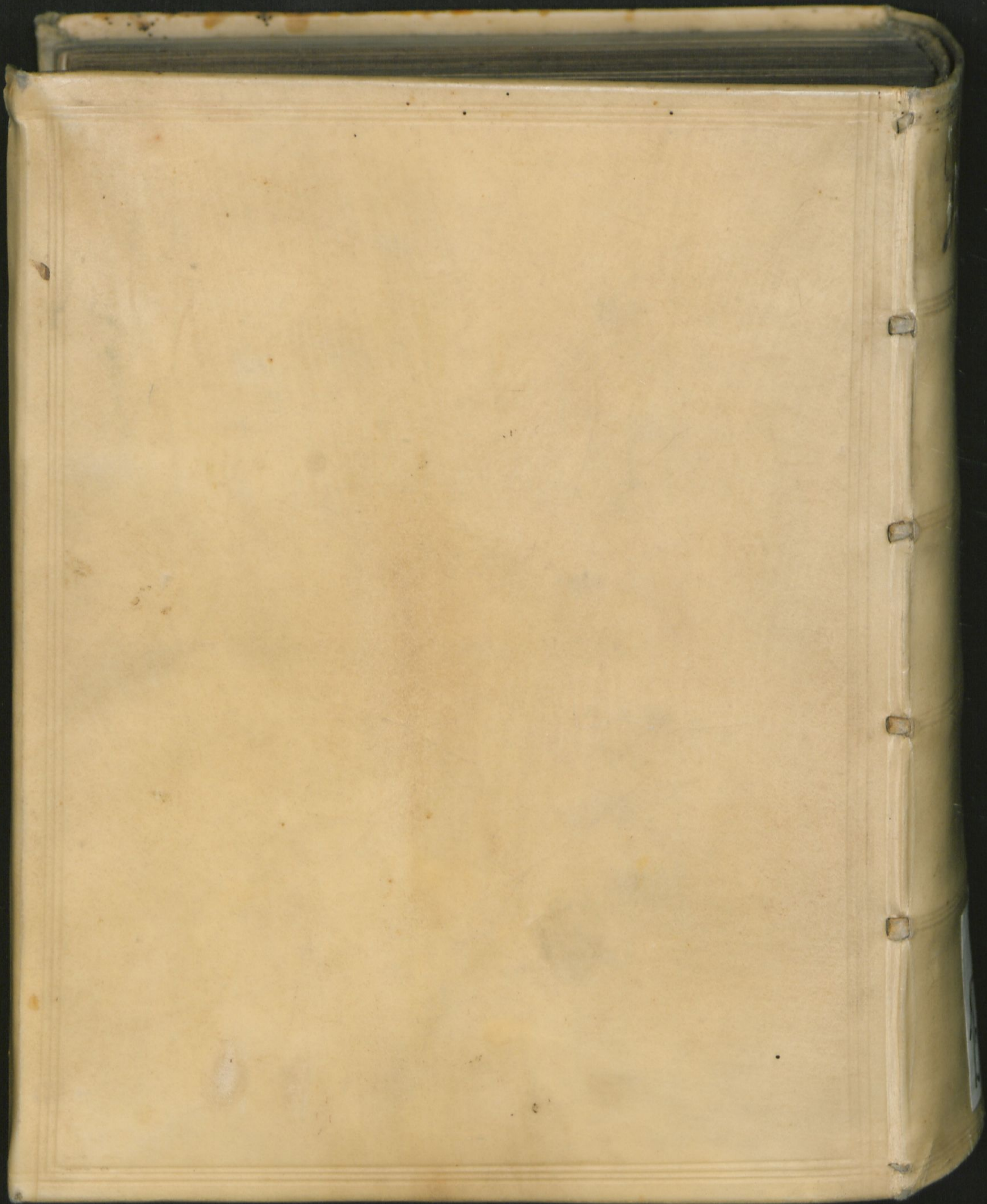
F I N I S.

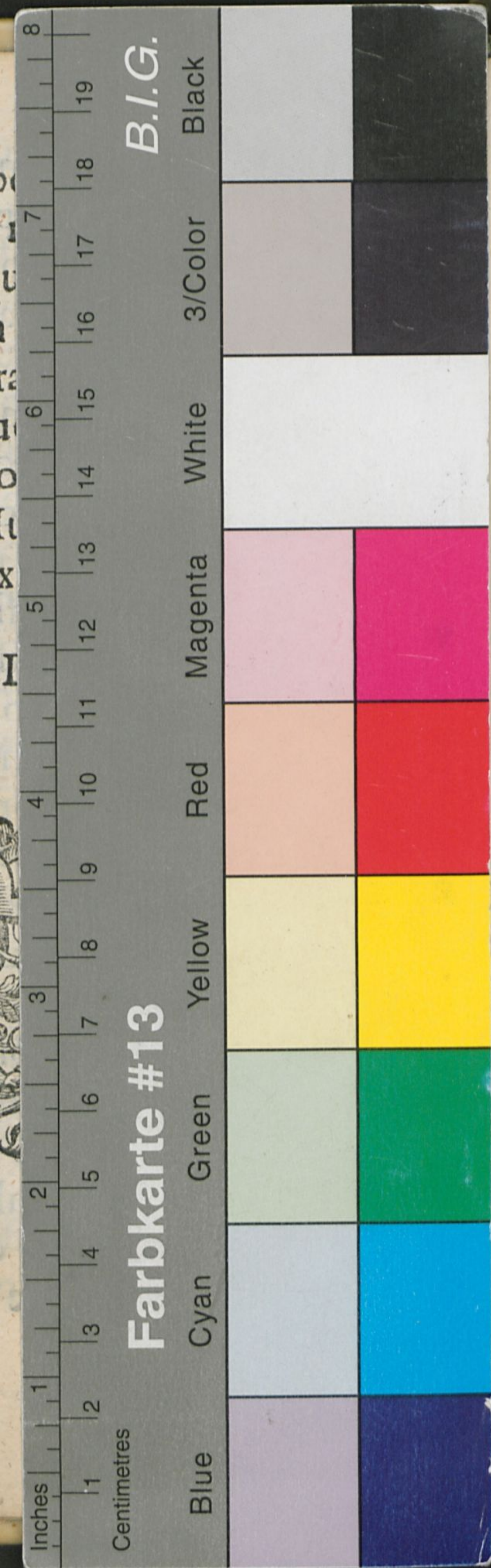
HB. 153147

Sb.

UD74

2.
IOAN. CASELII
P H T Ω P

SIVE

DE MAGISTRO DICENDI

Nobilis Ernesto ab Homrada.

Jwan' Euripides

Quam norit artem quisque no-
strum, factitet.

HELMAESTADII
Excudebat Iacobus Lucius, Anno
clō lō IVC.

